

DOI 10.37491/UNZ.80.4
УДК 347.115; 342.76

Галина МИРОНОВА¹

ПРИВАТНІ ПРАВА ТА ОХОРОНА ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я: ПРАВОВІ ЗАСАДИ БАЛАНСУВАННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Руйнівна стихія світового значення істотно загострила проблему меж прав людини у сучасній правовій державі, примусивши зважувати на терезах свободу вибору окремої людини у приватному, суспільному, професійному вимірах її життєдіяльності та життя і здоров'я інших, інтереси загальної безпеки спільноти. Поставлені дилеми виявилися не так легко вирішувати на людиноцентристських засадах, звичних для європейського суспільства, орієнтованого на цінності та індивідуальні свободи. Тому об'єктом цієї розвідки обрано правові баланси приватних прав та охорони громадського здоров'я в умовах пандемії, а предметом — правові підстави для обмеження одних прав і свобод задля реалізації інших, що мають пріоритетне темпоральне значення, в контексті об'єктивних критеріїв ієрархії цінностей у європейській правовій традиції. Джерельною базою дослідження стали міжнародні та національні нормативно-правові акти, експертні судження з питань прав людини. Реалізується основна дослідницька мета — здійснення аналізу обраних вітчизняною владою правових засобів для впливу на баланс приватних прав та публічних

¹ докторка юридичних наук, старша наукова співробітниця, провідна наукова співробітниця відділу міжнародного приватного права та правових проблем євроінтеграції, Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України, galamironova@meta.ua, <https://orcid.org/0000-0002-9136-586X>.

інтересів в умовах пандемії на засадах порівняння цінностей, що охороняються правом. У результаті проведення дослідження підтверджено вихідну гіпотезу стосовно того, що життя та здоров'я людини належать до вищого щаблю суспільних цінностей та мають перевагу перед іншими особистими благами та суб'єктивними правами. Хоча права людини на освіту, працю, свободу пересування, мирні зібрання є фундаментальними та визнаються в європейській правовій традиції основою для розвитку людської особистості та усвідомлення нею власної гідності, втім, зміст публічного інтересу з рятування життів людей та охорони їхнього здоров'я в умовах пандемії переважає. Тому законодавча влада вправі сформувати спеціальні правила поведінки для всіх суб'єктів права, зокрема й такі, що обмежують деякою мірою права й свободи людини.

Ключові слова: пандемія COVID-19, права людини, охорона здоров'я, обмеження прав і свобод, баланс приватних прав та публічних інтересів.

1. Вступ

Глобальна пандемія коронавірусної інфекції створила виклики та поставила нагальні проблеми, вирішуючи які потрібно зважувати нові баланси приватних прав та публічних інтересів в усіх сферах суспільного життя. Правозахисники, представники влади, науковці судді та пересічні громадяни раптово приєдналися до спільної публічної дискусії, кинувшись на пошуки істини в питанні: чи справедливо обмежувати у здійсненні одних прав людини задля захисту інших. Така згуртованість навколо однієї теми не є дивною, адже пандемія зачепила всі верстви населення, хвороба не знає соціальних перешкод, а власну думку в демократичній державі мають право висловлювати всі охочі.

Незважаючи на нетривалий час ведення дискурсу, у протистоянні сторін достатньо чітко намалювалися дві протилежні позиції: перша наполягає на дотриманні прав людини за будь-яких обставин, друга обґрунтовує необхідність обмеження прав людини, приймаючи супутні незручності. Саме тому голос науки у вирішенні злободенних суспільних питань повинен мати особливу вагу та особливу відповідальність, адже прийняття раціональних політико-правових рішень, здатних чинити ефективний випереджальний вплив на позитивну суспільну динаміку, в сучасну техногенну добу не можна перебільшити.

На цьому тлі відрадним фактом є активне долучення наукового загалу до фахового обговорення складних соціальних дилем, які примусово поставлені пандемією. Вчені різних спеціальностей долучилися до обговорення правових шляхів вирішення наявних та вже невідворотно очікуваних проблем. Актуальна тема стала предметом обговорення на конференціях різного рівня та досліджень науковців різного профілю. Теоретичні та прикладні аспекти доцільності та меж втручання в права людини під час пандемії досліджували Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova, Д. О. Колодін, М. О. Ткалич, К. Г. Некіт, В. Криворот, А. Мартиненко. Окремі аспекти

конституційності / не конституційності вжитих в Україні обмежень аналізували М. В. Савчин, О. В. Славна, О. І. Зозуля. Міжнародну практику та досвід карантинних обмежень прав та свобод особи досліджували О. В. Банчук-Петросова, А. О. Муртіщева, Д. С. Землякова, А. С. Волченкова.

У контексті наукового дискурсу з порушених нагальних питань важливо здійснити науковий аналіз проблеми правового збалансування приватних прав людини та публічних інтересів у сфері охорони громадського здоров'я на засадах існуючих міжнародних стандартів прав людини та громадянина. Методологічною основою дослідження обрано людиноцентристський ціннісноорієнтований підхід, який є частиною концепту приватного права західної традиції та слугує належною доктринальною базою для дослідження та правового регулювання відносин сфери охорони здоров'я. Системно-структурний метод дозволив врахувати об'єктивну складність правових явищ як соціальних об'єктів та їхню інтегрованість у цілісну суспільну матерію, зокрема включеність у ціннісний контекст суспільства. Використовуючи порівняльний метод, було проведено аналітично-порівняльну роботу із принципами та нормами актів застосовного права.

2. Приватні права та публічний інтерес в умовах пандемії: критерії для зважування

Вирішення проблеми гармонізації приватноправового та публічно-правового методів регулювання відносин, які торкаються охорони здоров'я, є чи не найскладнішими, адже цей сегмент є вкрай чутливим до впливів різноманітних соціокультурних та техногенних чинників. З одного боку, життя, здоров'я є особистими немайновими благами людини, а користування цими благами, зокрема задоволення особистих потреб, пов'язаних із підтриманням та зміцненням здоров'я, належить до приватноправової сфери людини. З іншого боку, застосування засобів приватного або публічного права в певному правовому контексті обумовлено необхідними межами втручання публічної влади у справи приватної особи.

Проведені в останнє десятиліття дослідження щодо особливостей та тенденцій розвитку приватних відносин та прав, що існують у сфері охорони здоров'я, та сучасних трендів у правових підходах до їх регулювання, переконливо свідчать про наявність системної об'єктивної закономірності розширення сфери застосування засобів приватного права у регулюванні сектору охорони здоров'я, яка виявляє себе в розширенні кола тих відносин, на які поширюються або можуть поширюватися принципи диспозитивності та вільного волевиявлення. У наукових працях С. Б. Булеци [1], Р. А. Майданика [2; 3], І. Я. Сенюти [4], а також авторки цього доробку [5; 6] було доведено загальний висновок, що наразі відбувається зсув парадигми правового регулювання в бік зростання нормативної ваги приватноправового елемента в таких важливих сферах, як охорона здоров'я та надання медичних послуг.

Втім, останнім часом відчутні зміни у суспільних пріоритетах відбуваються внаслідок глобальної пандемії COVID-19 та намагань міжнародних і національних інституцій взяти під контроль руйнівний вплив стихії та напрацювати шляхи за засоби збалансування різноманітних векторів

інтересів та потреб, встановлення між ними рівноваги на максимально досяжному рівні. Поряд із традиційними труднощами впорядкування правовідносин щодо чутливих об'єктів глобальна пандемія коронавірусної інфекції створила додаткові виклики та поставила нагальні проблеми, вирішуючи які потрібно зважувати нові баланси приватних прав та публічних інтересів в усіх сферах суспільного життя. Доводиться визнати, що «ситуація, що склалася, робить нагальною проблему врегулювання колізії публічного та приватного інтересів, що виникають в особливих умовах, зокрема під час епідемії, а тим більше під час пандемії» [7, с. 10].

Як відомо, на вимогу часу у зв'язку із виключними обставинами загрози смертельної епідемії гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, значна частка країн вдалася до застосування обмежувальних заходів різного рівня, такі правові зміни ініційовано та закріплено в низці нормативно-правових актів в Україні. Аналізуючи міжнародну практику карантинних обмежень прав та свобод, О. В. Банчук-Петросова зазначає, що тією або іншою мірою значна кількість країн застосували карантинні обмеження низки фундаментальних прав і свобод громадян [8, с. 229].

Зокрема, і правовими актами Кабінету Міністрів України було запроваджено заборони та обмеження щодо реалізації низки прав громадян: на свободу пересування, мирні зібрання (у тому числі релігійного характеру), працю, освіту, отримання медичної допомоги. Цими заходами уряд встановив нові умови життя населення у форматі самоізоляції, дистанційних форм роботи, навчання та спілкування.

Такі заходи імперативного впливу органів державного управління не були сприйняті однозначно позитивно як населенням, так і експертами. Є. О. Харитонов та О. І. Харитонova дійшли висновку, що ті умови екстремального характеру, які виникли внаслідок пандемії COVID-19, спричинили загострення конфлікту суспільних інтересів. Автори висловили незадоволеність обраними українською владою публічно-правовими засобами подолання наявних загроз. Втім, на думку дописувачів, «і суто приватноправовими засобами залагодити ці конфлікти, як стало очевидно, неможливо» [9, с. 9].

Автори статті «Пандемія COVID-19 та права фізичної особи з точки зору приватного та публічного права» у підсумку зазначають: «Приватні відносини, що виникають у період карантину, пропонується регулювати переважно приватноправовими методами, обмежуючи вплив держави. Це дозволить нам досягти компромісу між приватними і суспільними інтересами, не обмежуючи добровільно права окремих осіб» [10, с. 250].

З іншого боку, Ю. Хмель та С. Клименко стверджують, що «світова пандемія 2020 року стала новим викликом для всієї сучасної цивілізації, тому для боротьби з нею виправданим є застосування достатньо жорстких правових засобів у вигляді обмежень, що обумовлені введенням карантинних заходів [11, с. 83].

Так чи інакше, слід, безумовно, погодитися із Є. О. Харитоновим у тому, що «приватні та публічні інтереси залишаються незбалансованими,

а проблеми, що існують у цій сфері, потребують ґрунтовних наукових розвідок правознавців» [12, с. 4].

Насправді відповідь на ключове питання — чи є протиепідемічні обмежувальні заходи правомірним втручанням у приватні права — не лежить на поверхні. Очевидно, що ситуація з поширенням хвороби й надалі вимагатиме оперативного реагування задля забезпечення інфекційної безпеки та збереження людських життів. У таких умовах підвищеного рівня невизначеності наслідків прийняття важливих для всього суспільства рішень необхідно дійти консенсусу та знайти оптимальні межі втручання держави у права людини на засадах визначення прийняттого балансу приватного і публічного інтересів.

Напрями та глибина втручання держави у приватні права громадян не можуть бути довільними та недостатньо обґрунтованими, враховуючи, що «українське приватне право мають визначати такі основоположні цінності, як: свобода, демократія, гідність, повага до прав людини та основоположних свобод, верховенство права, співрозмірне (пропорційне) обмеження прав і свобод людини для досягнення публічних цілей, захист фундаментальних прав людини тощо» [3, с. 24]. Видається, що критерієм для визначення ступеня та меж втручання держави в особисті права та свободи громадян може бути зміст публічного інтересу, закладеного в основу обмежень, який, у свою чергу, ґрунтується на порівнянні цінностей, які є об'єктом правової охорони. Саме з такої доктринальної позиції виходять норми міжнародно-правових актів з прав людини, закріплюючи, як самі права людини, так і умови їхніх правомірних обмежень.

3. Особисті права та підстави для їх обмеження в міжнародних актах з прав людини

Особисті права на освіту, працю, зібрання та свободу пересування є невід'ємним складником сучасного каталогу прав людини, закріплених в основоположних міжнародно-правових актах та внутрішньому законодавстві України. Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод [13] закріплює позитивний обов'язок держав учасниць угоди щодо забезпечення реалізації низки прав та свобод, зокрема: права на повагу до приватного і сімейного життя (ст. 8), свободи думки, совісті і релігії (ст. 9), свободи зібрань та об'єднання (ст. 11).

У Міжнародному пакті про громадянські та політичні права [14] закріплено такі фундаментальні права людини, як: право свободи та особисту недоторканність (ст. 9); право на вільне пересування і свободу вибору місця проживання, що включає право покидати будь-яку країну, включаючи власну (ст. 12); право на свободу думки, совісті і релігії, включаючи свободу у відправленні культу, виконанні релігійних і ритуальних обрядів та вчень (ст. 18). Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права [15] закріплює право на працю, що включає право кожної людини дістати можливість заробляти собі на життя працею (ст. 6). У ст. 2 Протоколу до Конвенції про захист прав людини та основоположних [16] та ст. 13 Міжнародного пакту про економічні, соціальні й культурні права закріплено право кожного на освіту.

Нарівні з цим за ст. 12 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права «держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я». Ця норма передбачає наявність позитивного обов'язку для держав вживати всіх необхідних заходів як для забезпечення надання медичної допомоги тим, хто її потребує, так і для запобігання загрозам здоров'ю населення в цілому або окремим його категоріям.

Конституція та інші закони України відповідно до міжнародно-правових зобов'язань містять гарантії реалізації громадянами всіх основних прав і свобод людини. Вітчизняне законодавство гарантує кожному права на освіту, працю, мирні зібрання, свободу пересування, відправлення релігійного культу тощо.

Проте в сучасному глобалізованому світі, ускладненому пандемічною небезпекою, права окремих категорій осіб можуть бути забезпечені лише в балансі із правами та інтересами інших суб'єктів та публічного інтересу всього суспільства. Приватні права повинні бути збалансовані із правами на життя, охорону здоров'я, безпечні умови життєдіяльності з урахуванням публічного інтересу на дієве подолання медичних, соціальних і гуманітарних проблем та наслідків, спричинених пандемією COVID-19. Основу для такого збалансування становить об'єктивне порівняння суспільно значущих цінностей, яке слугує підставою для встановлення пріоритетного захисту одних прав та правомірного обмеження в реалізації інших.

Саме з такої позиції виходять норми провідних міжнародно-правових актів з прав людини, розв'язуючи дилеми, що виникають при конкуренції фундаментальних прав людини та цінностей, які ними охороняються. Як доктринальний підсумок такого порівняння сформульовано загальні принципи щодо допустимих обмежень закріплених фундаментальних прав. У ст. 12 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права передбачено, що «закріплені права не можуть бути об'єктом ніяких обмежень, крім тих, які передбачено законом, які є необхідними для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення або прав та свобод інших і є сумісними з іншими правами, визначеними в цьому Пакті».

Так само Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, закріплюючи низку фундаментальних прав людини, передбачає правові підстави втручання держави у здійснення цих прав винятково в тих випадках, «коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб».

Сіракузькі принципи тлумачення обмежень та відхилень від положень Міжнародного пакту про громадянські та політичні права [17], прийняті у 1984 році підкомісією з попередження дискримінації і захисту меншин Економічної і Соціальної Ради ООН, застосовуються у питаннях тлумачення допустимих обмежень прав людини з метою запобігання введенню законами не виправданих доцільністю обмежень. Зокрема, Сіракузькі

принципи містять конкретні правила, які належать до специфічних обмежувальних застережень щодо «здоров'я населення». Так, п. 25 визначено: «Здоров'я населення може бути використано як підстави для обмеження деяких прав з тим, щоб дозволити державі вжити заходів щодо серйозної загрози здоров'ю населення або окремим особам з числа населення. Ці заходи повинні бути конкретно спрямовані на профілактику захворювань або травматизму або на забезпечення догляду за хворими та травмованими. Належну увагу слід приділяти Міжнародним медико-санітарним правилам ВООЗ».

Таку правову позицію міжнародних актів у аспекті юридичних механізмів забезпечення боротьби з пандеміями, виходячи із міркувань суспільних інтересів як критерію обмеження прав людини, досліджує М. В. Савчин, який робить висновок, що «оскільки суспільні інтереси виражаються у гарантованості доступу до матеріальних і духовних благ, які є надбанням усього суспільства, для застосування екстраординарних заходів захисту публічного інтересу має існувати вагома підстава, ступінь істотності та значущості якої визначається у конкретному випадку [18, с. 18]. Зрозуміло, що немає нічого вагомішого та важливішого за життя людини, громадське здоров'я, безпечне для життя та здоров'я середовище. У такому контексті В. Криворот та А. Мартиненко підкреслюють, що «незважаючи на певні прогалини в законодавстві, кожен повинен дбати про своє здоров'я, не наражати на небезпеку оточуючих, бо право одного закінчується там, де починається право іншого, так право на вільне пересування закінчується там, де починається право іншого на безпечне середовище» [19].

На необхідності спеціального захисту чутливих цінностей базується позиція судді Конституційного Суду України В. В. Лемака, який акцентує на тому, що для оцінки вжитих державою обмежувальних заходів необхідно попередньо зважити закладені в основу прав людини цінності – життя, здоров'я, особисту свободу щодо пересування, соціальних контактів тощо [20].

Отже, з наведеного аналізу норм міжнародних та вітчизняних правових актів, а також аргументів експертів впливає важливий проміжний висновок, що цінність здоров'я іманентно присутня в контексті сучасного розуміння благополуччя як окремої людини, так і суспільства в цілому. Суспільно значуща мета щодо збереження життів, а також зниження ризиків для здоров'я населення є достатньою підставою для правомірного втручання в інші приватні права громадян.

4. Правові шляхи впливу на баланс приватних прав та публічних інтересів в умовах пандемії

Відповідно до логіки такого підходу у Конституції України [21] проследжується зв'язок провідних демократичних та людиноцентричних цінностей. Так, у ст. 3 проголошується, що «людина, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Низка інших статей розкриває позитивні зобов'язання держави щодо правового забезпечення охорони життя та здоров'я як найвищих соціальних цінностей. За ст. 43 кожен має право на належні, безпечні

та здорові умови праці, ст. 49 закріплює право кожного на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Конституція України допускає можливість обмежень реалізації низки конституційних прав лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей (ст.ст. 34, 35, 36, 39).

Враховуючи пріоритетне місце здоров'я в системі цінностей, закріплених у Конституції України, спеціальне законодавство, що регулює суспільні відносини у сфері громадського здоров'я, встановлює відповідні медико-санітарні та оздоровчі вимоги. Зважаючи на це, влада вправі сформулювати правила поведінки для всіх суб'єктів права, зокрема й такі, що обмежують деякою мірою права й свободи людини. Зокрема, до таких заходів виправданого рівня належать обмеження щодо реалізації прав на свободу пересування, мирні зібрання, працю, відвідування закладів освіти здобувачами освіти.

З метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, і з урахуванням рішення Державної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій від 10 березня 2020 р. постановами Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 р. № 211 «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19» [22], від 20 травня 2020 р. № 392 [23], від 16 червня 2021 р. № 611 [24] було розроблено низку заходів, які регламентують встановлення на всій території України карантину. Під обмеження, які дотепер діють з урахуванням епідемічної ситуації на місцях, підпадають відвідування закладів освіти її здобувачами; проведення масових заходів (культурних, спортивних, розважальних, соціальних, релігійних, рекламних, наукових, освітніх, професійних тематичних та інших); перетин державного кордону на в'їзд в Україну; здійснення регулярних та нерегулярних перевезень пасажирів; діяльність суб'єктів господарювання, які обслуговують відвідувачів тощо.

Вказані тимчасові обмеження встановлені у зв'язку із пандемією з метою збереження життя та здоров'я учасників освітнього процесу, виробничих відносин та населення в цілому. Вжиті заходи втручання у приватні права є правомірною підставою для досягнення мети охорони громадського здоров'я на період встановлення карантину за правилами ст. 29 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» [25].

Втім, експерти справедливо зважають на суттєві вади вітчизняного підходу до правової процедури встановлення обмежень, що не можна не брати до уваги. О. В. Славна, підкреслюючи важливість відповідності обмежень принципу верховенства права, заперечує достатню обґрунтованість обмеження в Україні свободи пересування [26, с. 36].

О. І. Зозуля також небезпідставно нарікає на недотримання конституційного порядку під час запровадження обмежень, які безпосередньо торкаються основних прав і свобод: «Вважаємо, що з позиції дотримання конституційних прав людини обмежувальні заходи в рамках запобігання поширенню COVID-19, насамперед, повинні закріплюватись на законодавчому рівні, що найбільш всебічно та послідовно можуть реалізовуватись вже шляхом запровадження правового режиму надзвичайного стану [27, с. 9].

Суддя Конституційного Суду України О. О. Первомайський вказав на свавільне запровадження державою обмежувальних заходів, що спрямовані на протидію поширенню COVID-19, адже Кабінет Міністрів України не є належним суб'єктом обмеження конституційних прав громадян [28].

Враховуючи наведені недоліки правового порядку запровадження обмежень основних прав та наявних прогалин чинного законодавства, важливе місце у правовій системі забезпечення охорони громадського здоров'я в Україні повинен посісти Закон України «Про систему громадського здоров'я» [29], яким планується визначати правові, організаційні, економічні та соціальні засади функціонування системи громадського здоров'я в Україні та регулювати суспільні відносини в цій сфері з метою зміцнення здоров'я населення, запобігання хворобам та збільшення тривалості життя шляхом об'єднання зусиль суспільства. У розробленому проекті акта, який проходить наразі обговорення, пропонується запровадження досить важливого поняття, що з'єднує життя, здоров'я та діяльність людини в понятті «середовище життєдіяльності людини». Середовище життєдіяльності людини визначено як «сукупність об'єктів, явищ і факторів навколишнього середовища (природного і штучно створеного), що безпосередньо оточують людину і визначають умови її проживання, харчування, праці, відпочинку, навчання, виховання». Факторами середовища життєдіяльності визнані будь-які біологічні, хімічні, соціальні чинники, що впливають або можуть впливати на здоров'я людини чи на здоров'я майбутніх поколінь.

Проектом акта пропонується гармонізувати реалізацію фундаментальних прав людини у прямому зв'язку із основними цінностями сучасного європейського суспільства, пріоритетне місце серед яких посідають життя та здоров'я окремої людини, санітарно-епідемічний добробут суспільства, безпечні умови життя, праці, навчання. Зокрема, проектом передбачено:

— визначити захист населення від інфекційних та неінфекційних хвороб одним із пріоритетних напрямів діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;

— визнати права громадян, іноземців та осіб без громадянства на безпечні для здоров'я і життя харчові продукти, питну воду, умови праці, навчання, виховання, побуту, відпочинку та навколишнє природне середовище;

— закріпити медико-санітарні вимоги до умов життєдіяльності, зокрема, праці, виховання, навчання.

Окремо пропонується врегулювати порядок встановлення карантину.

Як видно, розв'язуючи актуальну дилему, чи є морально допустимим та правомірним порушувати права людини задля збереження її здоров'я та життя, міжнародне та вітчизняне законодавство відповідають однозначно — так. Життя та здоров'я належать до вищого щаблю суспільних цінностей та мають перевагу перед іншими благами та суб'єктивними правами. Хоча права людини на освіту, працю, свободу пересування, мирні зібрання є фундаментальними та визнаються в європейській правовій традиції основою для розвитку людської особистості та усвідомлення нею власної гідності,

очевидно, що зміст публічного інтересу з рятування життів людей та охорони їхнього здоров'я в умовах пандемії переважає. Проте для спільноти, яка поважає цінності права та принцип верховенства права, важливе значення має дотримання легітимних юридичних процедур запровадження обмежень основних прав і свобод людини.

5. Висновки

Небезпека погіршення загальної епідемічної ситуації досягла на початку минулого року того рівня, який виправдовує та навіть потребує вжиття обмежень, які мають бути як необхідними, так і достатніми для зупинення у суспільстві поширення небезпечного вірусу, чим поставила нагальні проблеми, вирішуючи які потрібно зважувати нові баланси приватних прав та публічних інтересів. У таких умовах основою для визначення меж втручання держави у права громадян є зміст публічного інтересу, закладеного в основу обмежень, який, у свою чергу, ґрунтується на порівнянні цінностей, які є об'єктом правової охорони.

Цінності приватних прав не можуть розглядатися відокремлено від цінностей здоров'я, громадського здоров'я, безпечних для здоров'я і життя умов, безпечного середовища життєдіяльності людини, санітарно-епідемічного добробуту регіону та країни.

Життя та здоров'я належать до вищого щаблю суспільних цінностей та мають перевагу перед іншими особистими благами та суб'єктивними правами. Тому зміст публічного інтересу в умовах пандемії полягає в необхідності рятувати життя людей, охороняти та відновлювати їхнє здоров'я шляхом встановлення певних обмежень щодо реалізації окремих приватних та громадянських прав.

Відповідно до міжнародних правових стандартів фактор здоров'я населення може бути використано як підстави для обмеження деяких прав з тим, щоб дозволити державі вжити заходів щодо серйозної загрози здоров'ю населення або окремим особам з числа населення. Конституція України допускає можливість обмежень реалізації низки конституційних прав лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей.

Зважаючи на це, законодавча влада вправі сформулювати спеціальні правила поведінки для всіх суб'єктів права, зокрема й такі, що обмежують деякою мірою права й свободи людини. Зокрема, до таких заходів виправданого рівня належать обмеження щодо реалізації прав на свободу пересування, мирні зібрання, працю, відвідування закладів освіти здобувачами освіти. Такі заходи є правомірним втручанням у приватні права за умови дотримання законної конституційної процедури.

Список використаних джерел

1. Булеца С. Б. Цивільні правовідносини в галузі медичної діяльності: проблеми теорії та практики. Ужгород : Ліра, 2015. 598 с.
2. Майданик Р. Договір про надання медичних послуг. *Медичне право*. 2010. № 5 (1). С. 52–66.

3. *Майданик Р. А.* Розвиток приватного права України. Київ : Алерта, 2016. 226 с.
4. *Сенюта І. Я.* Цивільно-правове регулювання відносин у сфері надання медичної допомоги: питання теорії і практики. Львів : Медицина і право, 2018. 640 с.
5. *Миронова Г. А.* Приватноправове регулювання особистих немайнових відносин у сфері надання медичної допомоги. Київ : Науково-дослідний інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2015. 309 с.
6. *Миронова Г. А.* Модернізація цивільного законодавства у сфері надання медичної допомоги: теоретичні засади та практика імплементації. Київ : Науково-дослідний інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2020. 200 с.
7. *Харитонов Є. О.* Інтродукція. *Права приватної особи в умовах пандемії COVID-19: проблеми здійснення та захисту* / за ред. Є. О. Харитонова, О. І. Харитонові, К. Г. Некіт. Одеса : Гельветика, 2020. 404 с.
8. *Банчук-Петросова О. В.* Міжнародна практика карантинних обмежень прав та свобод особи. *Право і суспільство*. 2020. № 5. С. 225–229.
9. *Харитонов Є. О., Харитонова О. І.* Конфлікт та солідарність інтересів в умовах пандемії КОВІД-19. *Часопис цивілістики*. 2020. № 40. С. 5–11.
10. *Kharytonov E., Kharytonova O., Kolodin D., Tkalych M.* The Covid-19 Pandemic and the Rights of the Individual in Terms of Private and Public Law. *Ius Humani*. 2020. Vol. 9, Issue 2. P. 225–250. URL : <https://bit.ly/3mQVYvF>; <https://doi.org/10.31207/ih.v9i2.253>.
11. *Хмель Ю., Клименко С.* Обмеження особистих немайнових прав людини під час карантину в Україні. *ЛОГОС*. 2020. С. 80–84. <https://doi.org/10.36074/05.06.2020.v4.31>.
12. *Харитонов Є. О.* Передмова. *Цивілістичні проблеми колізії приватних та публічних інтересів в умовах пандемії COVID-19* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. 13 листопада 2020 року. Одеса : Фенікс, 2020. 165 с.
13. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <http://bit.ly/2V1LT1v>.
14. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. Прийнято 16.12.1966 р. Генеральною Асамблеєю ООН. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://bit.ly/3bOyctQ>.
15. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, прийнятий та відкритий для підписання, ратифікації та приєднання Резолюцією 2200А (XXI) Генеральної Асамблеї від 16.12.1966 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://bit.ly/3kg0sKm>.
16. Протокол до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод від 20.03.1952 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://bit.ly/3qcjgOq>.
17. United Nations, Economic and Social Council, Siracusa Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights, U.N. Doc. E/CN.4/1985/4, Annex (1985). University of Minnesota Human Library. URL : <https://bit.ly/3mQMINv>.
18. *Савчин М. В.* Суспільний інтерес як критерій обмеження прав людини та боротьба із пандемією коронавірусу. *Публічне право*. 2020. № 2 (38). С. 5–22.

19. Криворот В., Мартиненко А. Втручання в права людини під час пандемії. *Юридична газета*. 2020. 27 березня.
20. Окрема думка судді Конституційного Суду України Лемака В. В. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду від 28.08.2020 р. № 10-р/2020. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://bit.ly/3GVzx09>.
21. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-вр. *Верховна Рада України. Законодавство*. URL : <http://bit.ly/2LXJAqz>.
22. Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19. Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 р. № 211. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://bit.ly/309hrHr>.
23. Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2. Постанова Кабінету Міністрів України від 20.05.2020 р. № 392. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://bit.ly/3GXrhgo>.
24. Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.06.2021 р. № 611. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://bit.ly/3zequBF>.
25. Про захист населення від інфекційних хвороб. Закон України від 06.04.2000 р. № 1645–III. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://bit.ly/3kdoeqv>.
26. Славна О. В. Нормативно-правова регламентація обмеження свободи пересування в умовах надзвичайної ситуації в Україні. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 2 (12). С. 30–37.
27. Зозуля О. І. Громадянські та політичні права людини в умовах запобігання поширенню COVID-19 в Україні. *Форум права*. 2020. № 61 (2). С. 6–22.
28. Окрема думка судді Конституційного Суду України Первомайського О. О. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду від 28.08.2020 р. № 10-р/2020. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://bit.ly/3bU0Zgp>.
29. Про систему громадського здоров'я. Проект Закону України № 4142 від 22.09.2020 р. *Верховна Рада України*. URL : <https://bit.ly/3l84XrZ>.

Надійшла до редакції 20.06.2021

Galyna A. MYRONOVA

Academician F. H. Burchak Scientific Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of the National Academy of Legal Science of Ukraine

Personal Rights and Public Health: Legal Basis of Balance in a Pandemic

In a pandemic, it is not easy for many European countries to resolve new legal dilemmas based on values and individual freedoms. Therefore, the author have chosen as the object of this article the legal balance of private rights and public health in a pandemic, and the subject is justification of legal grounds for restricting some rights and freedoms for the implementation of others. The source base of the study is international and national regulations, expert judgments on human rights. The methodological basis of the study is a human-centered, value-oriented approach, which is a part of the concept of private law of the Western tradition. The main research goal of the article is to analyze

the legal means chosen by the domestic authorities to influence the balance of private rights and public interests in a pandemic on the basis of comparing the values protected by law. As you know, a significant proportion of countries have applied restrictive measures at various levels, bans and restrictions have been imposed on the exercise of a number of citizens' rights: freedom of movement, peaceful assembly (including religious), work, education, health care. During the discussion of the problem of limiting the share of human rights, two opposing theoretical doctrines were formed: the first doctrine insists on the observance of human rights under any circumstances, the second doctrine justifies the need to limit human rights by accepting the inconvenience. From the above analysis of international and domestic legal acts, the arguments of experts, an important intermediate conclusion follows that the value of health is a necessary component of a modern understanding of the well-being of both the individual and society as a whole. Thus, a socially significant goal of saving lives, as well as reducing risks to public health is a sufficient basis for legitimate interference in other private rights of citizens. The study confirms the initial hypothesis that human life and health belong to the highest level of social values and take precedence over other personal goods and subjective rights. Although the human rights to education, work, freedom of movement, and peaceful assembly are fundamental and recognized in the European legal tradition as the basis for human development and self-esteem, the content of the public interest in saving lives and protecting them in a pandemic prevails. Therefore, the legislature has the right to formulate special rules of conduct for all subjects of law, including those that restrict to some extent human rights and freedoms.

Keywords: COVID-19 pandemic, Human Rights, health care, restriction of rights and freedoms, balance of private rights and public interest.